

بسمه تعالی

سیره اقتصادی امام علی (علیه السلام) در تولید و کسب درآمد

استاد راهنما

سرکار خانم زهرا آقا بابایی

تپیه و تنظیم:

گروه یاس: میترا نصیری

سمیه رضائی، اکرم مشهدلو، ساره کلاشلو، فاطمه قاسمی

مدرسه علمیه ی فاطمیه کرج

چکیده

پس از رحلت نبی مکرم اسلام -صلی الله علیه و آله- و با غصب خلافت از امیرالمؤمنین -علیه السلام- ولایت ظاهری معصوم از جامعه مسلمین قطع گردیده ولی ولایت باطنی ایشان همچنان باقی بود تا این که پس از بیست و پنج سال ولایت ظاهری امیرالمؤمنین -علیه السلام- قرین ولایت عملی گشت. در این پژوهش از کتابها و متون دینی و تاریخی استفاده شده تا روشن شود حضرت علی -علیه السلام- در دوران زعامت خویش در زمینه اداره امور اقتصادی چه روشی اتخاذ کردند. هدف از انجام این تحقیق شناخت استدلالی، علمی و تاریخی از حکومت امام علی -علیه السلام- در طول زندگی ایشان می باشد و نتیجه این پژوهش معرفت بیشتر نسبت به سیره اقتصادی امام علی -علیه السلام- می باشد که موجب الگوگیری صحیح حاکمان اسلامی در اداره حکومت است و نیز شناخت افراد را از سیره اقتصادی امام علی -علیه السلام- بالا

می‌برد تا با دستی پُر، در برابر منافقان و منتقدان حکومت امام علی -علیه السلام- و حکومت‌های اسلامی قرار گیرند. چرا که زندگی حضرت پیش از خلافت و بعد از آن مملو از درایت و کاردانی است. ایشان در امور اقتصادی مردم چنان تدبیری اندیشیده بودن که به حکومتشان هیچ‌گونه خدشه‌ای وارد نمی‌گردد. ایشان علاوه بر این که در زمینه کسب درآمد سعی داشتند تا بتوانند با اشتغال‌زایی و ایجاد انگیزه برای مردم باری از مشکلات اقتصادی آن‌ها را بردارند، همواره به طبقه ضعیف نیز کمک‌رسانی می‌کردند. اصلاحات ایشان در زمان حکومتشان بسیار چشم‌گیر است چرا که بیشتر مشکلات مردم اعم از فقر و بیکاری، نابرابری و... در این زمان رنگ خود را باخت. حضرت همواره در تلاش بودند ولی خود کمترین استفاده را داشتند و تمام منابع درآمدی خود را در امور خاصه و عامه مردم انفاق می‌کردند. به بیان روشن‌تر حکومت ایشان حکومت عدل و مردم‌سالاری بود به طوری که منافع مردم و آسایش آن‌ها بر منافع حکمران ترجیح داده می‌شد.

واژگان کلیدی: سیره، اقتصاد، امام، تولید، درآمد .

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
فصل اول: کلیات	
۱- تعریف و تبیین موضوع	۴
۲- اهمیت و ضرورت تحقیق	۵
۳- اهداف و فواید تحقیق	۵
۴- پیشینه تحقیق	۶
۵- سؤال‌های تحقیق	۷
- سؤال اصلی	۷
- سؤالات فرعی	۷
۶- روش تحقیق	۷
۷- ساختار و محدوده تحقیق	۸
۸- مفاهیم واژگان کلیدی	۸

فصل دوم (مفهوم شناسی و مبادی بحث)

۱- مفهوم شناسی	۱۱
۱-۱- تعریف لغوی سیره	۱۱
۲-۱- تعریف اصطلاحی سیره	۱۱
۳-۱- تعریف لغوی اقتصاد	۱۱
۴-۱- تعریف اصطلاحی اقتصاد	۱۱
۵-۱- تعریف لغوی تولید	۱۳
۶-۱- تعریف اصطلاحی تولید	۱۳

- ۷-۱- تعریف لغوی درآمد ۱۴
- ۸-۱- تعریف اصطلاحی درآمد ۱۴
- ۲- مبادی بحث** ۱۴
- ۱-۲- اهمیت و ارزش کار ۱۴
- ۲-۲- معصومین اسوه‌های کار و تلاش ۱۵
- ۳-۲- دیدگاه امام علی -علیه السلام- نسبت به کار و فعالیت‌های اقتصادی ۱۶
- ۳-۳-۱- هنجاری بودن کار (ناهنجاری بودن تنبلی) ۱۶
- ۳-۳-۲- ارزشی بودن کار ۱۸

فصل سوم (سیره امام علی -علیه السلام- در تولید و کسب درآمد)

- مقدمه** ۲۰
- ۱- زندگی‌نامه امام علی -علیه السلام- قبل از هجرت ۲۰
- ۲- از هجرت تا وفات پیامبر(ص) ۲۱
- ۱-۲- منابع درآمد امام علی (علیه السلام) ۲۱
- ۱-۱-۲- هدایای مردمی ۲۲
- ۲-۱-۲- فعالیت‌های اجتماعی ۲۲
- ۳-۱-۲- خمس و فیه ۲۴
- ۴-۱-۲- اقطاع ۲۵
- ۵-۱-۲- کار ۲۵
- ۳- از وفات پیامبر(ص) تا خلافت ۲۶
- ۱-۳- تحول در درآمدهای عمومی ۲۷
- ۲-۳- فعالیت‌های اقتصادی امام در ینبع ۲۸
- ۳-۳- ثروت و درآمدهای اختصاصی امام ۲۸

- ۴- دوران خلافت ۳۰
- ۴-۱- تحول درآمدهای عمومی امام ۳۱
- ۴-۱-۱- غنائم جنگی ۳۱
- ۴-۱-۲- سهم سرانه از بیت المال ۳۲
- ۴-۱-۳- حقوق کارگزاری ۳۲
- ۴-۲- فعالیت‌های عمومی و درآمد کسب و کار امام ۳۳
- ۴-۳- شیوه تولید و کسب درآمد امام ۳۳
- ۴-۳-۱- انگیزه تولید و کسب درآمد ۳۳
- ۴-۳-۲- بهره برداری بهینه از ظرفیت‌های تولید ۳۷
- ۴-۳-۳- اولویت دادن به تولید کالاهای اساسی ۳۷
- ۴-۳-۴- کادانی و مهارت شغلی ۳۸
- ۴-۳-۵- کارآفرینی ۳۹
- ۴-۳-۶- تنظیم اوقات کار- فراغت ۳۹
- ۴-۳-۷- نظم و وجدان کاری ۴۰

خاتمه

- نتیجه ۴۲
- پیشنهاد ۴۴
- فهرست منابع ۴۶
- الف) فهرست منابع عربی ۴۶
- ب) فهرست منابع فارسی ۴۸

۹. دیلمی، *ارشاد القلوب*، ترجمه شیخ محمدباقر ساعدی، بی‌جا: انتشارات اسلامی، ۱۳۸۰ه.ش، جلد

دوم.

۱۰. دمشق، اسماعیل، *البدایه*، چاپ سوم، بیروت: نشر مکتبه المعارف، ۷۷۴ق، جلد هشتم.

۱۱. راوندی، فضل الله، *النوادر*، چاپ دوم، قم: مؤسسه دارالحديث، ۱۳۷۷ش.

۱۲. زمخشری، محمود، *ربیع الابرار*، تحقیق سلیم نعیمی، چاپ یکم، قم: انتشارات رضی، ۱۴۱۰ه.ق،

جلد چهارم.

۱۳. شیخ الاسلامی، حسین، *محررالحکم*، قم: انتشارات انصاریان، بی‌تا، جلد دوم.

۱۴. صدر، محمدباقر، *اقتصاد ما*، ترجمه محمدکاظم موسوی، بی‌جا: انتشارات اسلامی، ۱۳۵۰ش،

جلد اول.

۱۵. طبری، محمد، *تاریخ الطبری*، ترجمه ابوالقاسم پاینده، چاپ سوم، تهران: انتشارات اساطیر،

۱۳۵۲، جلد دوم.

۱۶. طوسی، محمد، *تهذیب الاحکام*، بیروت: دارالتعارف، ۱۴۰۱ق، جلد نهم.

۱۷. طباطبایی، سید محمدحسین، *المیزان فی تفسیر القرآن*، قم: انتشارات اسماعیلیان، ۱۳۹۴ق،

جلد نوزدهم.

۱۸. حر عاملی، *وسائل الشیعه*، قم: مؤسسه آل بیت، ۱۴۰۹، جلد دوم.

۱۹. عیاشی، محمدبن مسعود، *تفسیر العیاشی*، تحقیق محمدهاشم محلاتی، تهران: مکتبه العلمیه،

۱۳۸۰ه.ق، جلد دوم.

۲۰. عسکری، قاسم، *تاریخ مدینه دمشق*، بیروت: دارالفکر، ۱۴۱۵ق، جلد دوم.

۲۱. فیض کاشانی، محسن، *المحجه البیضاء*، قم: نشر اسلامی، ۱۳۸۲ه.ق، جلد دوم.

۲۲. کلینی، محمدبن یعقوب، *الکافی*، ترجمه و شرح محمدباقر کمره‌ای، بیروت: دارالتعارف،

۱۴۰۱ه.ق، جلد ششم.

۲۳. محدث نوری، حسین، *مستدرک الوسائل*، قم: انتشارات رضی، ۱۳۲۰ش، جلد اول.
۲۴. مسعودی، علی بن حسین، *مروج الذهب*، تحقیق محمدمحیی الدین، مصر: مطبعه السعاده، ۱۳۸۴ه.ق، جلد دوم.
۲۵. مجلسی، محمدباقر، *بحارالانوار*، بیروت: مؤسسه الوفاء، ۱۴۰۳ه.ق، جلد اول و سوم.
۲۶. مجلسی، محمدباقر، *مرآه العقول*، تحقیق هاشم رسولی محلاتی، تهران: دارالکتب السلامیه، ۱۳۷۰ش، جلد بیست و سوم.
۲۷. نیشابوری، محمدبن عبدالله، *مستدرک علی الصحیحین*، تحقیق مصطفی عبدالقادر، بیروت: دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۱ه.ق، جلد دوم.
۲۸. هندی، حسام الدین، *کنز العمال*، بیروت: مکتبه التراث الاسلامی، ۱۳۹۷ه.ق، جلد پانزدهم.

ب) فهرست منابع فارسی

۱. اسحاقی، حسین، *مبانی و راهبردهای جهاد اقتصادی*، چاپ دوم، قم: نشر هاجر، ۱۳۷۴.
۲. انصاری، محمدجعفر، *درآمدی به مبانی اقتصاد خرد به نگرش اسلامی*، چاپ اول، بی‌جا: پژوهشکده حوزه و دانشگاه، ۱۳۷۸.
۳. بندرریگی، محمد، *فرهنگ بندرریگی*، چاپ اول، تهران: انتشارات علمی، ۱۳۷۸، جلد دوم.
۴. بابازاده، علی اکبر، *زمینه‌های فساد در جامعه و راه درمان*، چاپ اول، قم: انتشارات انصاریان، ۱۳۷۴، جلد دوم.
۵. جهانبخش، ولی اله، *فرهنگ بیان*، چاپ اول، بی‌جا: انتشارات حجتی، بی‌تا، جلد دوم.
۶. جعفری، محمدتقی، *ترجمه و تفسیر نهج البلاغه*، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۲ش، جلد سیزدهم.
۷. جعفریان، رسول، *تاریخ سیاسی اسلام*، قم: انتشارات هادی، بی‌تا، جلد دوم.

۸. حسینی، سید رضا، *الگوی تخصیص درآمد و رفتار مصرف کننده مسلمان*، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۷۹ش.
۹. دهخدا، علی اکبر، *لغت نامه دهخدا*، چاپ دوم، تهران: مؤسسه انتشارات و دانشگاه تهران، ۱۳۷۳، جلد دوم.
۱۰. دوستی، مهدی، *ترجمه و شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید*، چاپ دوم، تهران: انتشارات نیستان، ۱۳۸۷، جلد دوازدهم.
۱۱. دشتی، محمد، *ترجمه نهج البلاغه حضرت امیرالمؤمنین - علیه السلام -*، چاپ هشتم، تهران: انتشارات زهد، ۱۳۸۱ش.
۱۲. رشاد، علی اکبر، *دانشنامه امام علی*، انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، تهران: ۱۳۸۶ش.
۱۳. ری شهری، محمد، *موسوعه الامام علی بن ابیطالب - علیه السلام -*، بمساعده محمد کاظم طباطبایی و محمود طباطبایی، چاپ اول، قم: دارالحدیث، ۱۴۲۱ه.ق.
۱۴. راشدی، لطیف، *فرزند کعبه*، چاپ اول، تهران: نشر سبحان، ۱۳۷۶ش، جلد اول.
۱۵. سعدی، مصلح بن عبدالله، *کلیات سعدی*، براساس نسخه محمدعلی فروغی، چاپ اول، تهران: فراروی، ۱۳۸۲ش.
۱۶. عمید، حسن، *فرهنگ فارسی عمید*، چاپ اول، تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۶۰، جلد اول.
۱۷. فردوسی، ابوالقاسم، *شاهنامه فردوسی*، چاپ اول، تهران: انتشارات پیام عدالت، ۱۳۸۹ش.
۱۸. قریشی، شریف، *کار و حقوق کارگر*، چاپ اول، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۶ش.
۱۹. قائدان، اصغر، *تاریخ و آثار اسلامی مکه مکرمه و مدینه منوره*، چاپ دوم، قم: مرکز تحقیقات حج، ۱۳۷۴ش.
۲۰. معین، محمد، *فرهنگ معین*، چاپ اول، تهران: انتشارات ادنا، ۱۳۸۱، جلد اول.

۲۱. مازندرانی، رشید الدین (ابن شهر آشوب)، *مناقب آل ابی طالب*، قم: المطبعه العلمیه، ۵۵۸ه.ق،

جلد دوم.

مقالات

۱. رفیع پور، فرامرز، *مقاله کار، تولید و اشتغال*، تهران: بی نا، ۱۳۷۸ ش.

